

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/L,
Tel. 33-46 — Poštni predel (Casella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Leto IX. — Štev. 15 (181)

UDINE, 16. - 30. SEPTEMBRA 1958

Izhaja vsakih 15 dni

Recesija in Furlanija

Zdi se, da se je ekonomska recesija v U.S.A. (Ameriki) nekoliko ustavila in da je prišla sedaj v Evropo. Tudi Italija čuti nekoliko posledice ekonomskega zastajanja, toda v manjši meri kot druge zapadno-evropske države. Italiji pomaga letos dobra letina, veliki dohodki od 15 milijonov turistov in s tem v zvezi še kar dober razvoj trgovine in denarnega prometa. Seveda te srednje dobre razmere v Italiji ne veljajo za Furlanijo in za naše kraje. Na našem pragu odpuščajo delavce v Čedadu in je industrija v Furlaniji v preečnji krizi. Pri nas po hribih in v Karniji je nimir ne samo recesija, ampak stalna kriza, še več kot kriza, je naravnost »fallimento« zavojo katerega bežimo vsi, ki imajo zdrave roke in pljuča v svet.

To nam dokazujejo tudi intervencije raznih ekonomskeh ustanov naše province, kot so »Comunità Carnica«, »Camerata del Commercio«, »Unione degli Artigiani«, »Associazione degli Industriali« itd. »Cmunità Carnica« (Karnijska skupnost), v katero so vključene vse občine tolmeškega okraja in zapadni predeli Slovensčine, je že lansko leto jasno povedala, da bi morala vlada hitro nekaj ukreniti, ker drugače bo prepozno.

Naj gre tako naprej še nekaj let in vsi delavni ljudje Karnije in Slovensčine bodo zapustili svoje doline, praznim hišam pa ne bo mogla pomagati nobena državna pomoč.

Furlanija je bila že zdavnaj priznana za eno najbolj pasivnih področij Italije. Namesto da bi jo industrializirali, zapravajo se tisto malo fabrik, ki obstajajo ali pa jih premeščajo v Gorico, kjer uživajo vse ugodnost »zone franca«. Ta položaj je v preteklosti zbudil alarm v vseh ekonomskeh krogih. Sam predsednik industrialcev je javno povedal kako Furlanija gospodarsko propada in na zborovanju »Consulte economiche provinciale« so bili zastopniki furlanskega ljudstva edini za uvedbo sledenih osem točk:

1. Industrija propada. Ce ne bo prišla takoj pomoč, bo nastala takšna škoda, da je ne bo več mogoče popraviti.

2. Furlanija ima škodo od beneficiev, ki sta jih dobila Gorica in Trst, Furlanija pa ne.

3. Furlanija ne more več plačevati višokih tax.

4. Srednji »reddito« vsakega Furlana je padel na nizko, da je manjši od tistega u Južni Italiji.

5. Ce ne bi ljudje emigrirali v tujino, bi polno Furlanov ostalo brez dela.

6. V zadnjih letih falirajo ena furlanska industrija za drugo.

7. Cimprej bo treba ustanoviti avtonomno deželo.

8. Tiste beneficie, ki jih uživa Trst, Gorica in Južna Italija, mora dobiti tudi Furlanija.

V Germaniji se je nabralo več milijonov ton izkopanega premoga (karbona), ki ga ne morejo tako hitro prodati, v Belgiji so glede istega še na slabšem, v Angliji se kolo napredka in prodaje pridelkov tudi bolj počasi vrti, v Franciji pa ne vemo, kako bo končalo streljanje.

Nam ni treba, da vsak dan beremo ekono-

nomske rubrike v žornalih, da bi vedeli, kako kažejo ekonomske prilike v vsaki posamezni evropski državi. Mi imamo namreč vserod naše »fiduciarie«, naši ljudi, ki nam najbolj prav povedo, kako stoji situacija. To so naši ljudje, naši delavci, raztreseni vserod po Evropi, ki na svoji koži probajo, kako je v krajši državi. Pišejo nam in prihajajo na obisk. Na žalost jih je bilo letos nekaj, ki niso prišli samo na obisk, ampak so raje ostali doma, ker se jim ni splačalo vrnilti v Francijo, kjer je vse podražilo. Ni jih dosti tajnih, ki zaenkrat niso hoteli nazaj na delo, toda nekaj jih je pa le. To je samo prvi dokaz, da v ekonomiji ni vse v redu, da so prvi sintomi recesije. Zaradi tega se ne bi splačalo razburjati, toda nas je strah v krvi zavojo prejšnjega slabega življenja in mizerje in ne bi hoteli, da bi se tisti časi ponovili. Ne smemo pa biti preveliki pesimisti. Loviti moramo ravnoteže (ekvilibrio): Nekaj moramo držati na zasušek in delo v emigraciji, kar je sedaj glavno, in hkrati se moramo držati še tistega, kar imamo doma trdnega: streho in zemljo, da bomo imeli v sili mesto, kamor se lahko zatečemo.

Zadružne mlekarne

V Furlaniji je sedaj 640 mlekarn. Komač 70 let je preteklo, odkar so začeli ustanavljati pri nas mlekarne.

Od 640 mlekarn jih je kar 544 turnarje. Toda te turnarje niso takšne kot pri starem, ko je gospodar, ki je prišel na vrsto, vse sam opravljal in seveda tudi vse sam prodal. Sedaj so tudi te turnarje moderne mlekarne z modernimi stroji in plačanim mlekarjem. Tudi pri nas v Furlanski Sloveniji imamo celo vrsto mlekarn, o katerih smo že pisali. Imamo pa še nekaj starih turnarjev, ki bi jih moral modernizirati. Imamo po naših vseh preveč malih mlekarn, ki ne morejo ne živeti in ne umreti, ker nimajo kapitala in ne dovolj mleka vsak dan. Morali bi zdržiti skupaj po tri ali štiri male mlekarne v eno samo srednje veliko, da bi laže kupili moderne stroje in da bi držali plačanega mlekarja, ki se je naučil svoj meštir v mlekarinskih tečajih. Samo iz takih mlekarn bi dobivali takšen sir in takšno maslo, ki bi lahko konkureniral s furlanskim in bi tudi imelo takšno visoko ceno.

Bonifika v hribih je strašno počasna

Zakon (legge) št. 991 o hribih (legge sulla montagna) ne prinaša nobene prava

Karnieli in furlanski Slovenci ne morejo več čakati

Letos v avgustu je prišel na vizito v Furlanijo prof. inž. Alberto Maria Camatti, generalni direktor za gozdove v ministru za kmetijstvo. Lani je obiskal naše nadške doline, letos pa Karnijo. Ko je letos prišel v Tolmezzo, so se hitro zbrali karniški župari in mu razložili, kako težko je življenje v hribih, kako živijo ljudje od doma, in da so državni kontributi za aplikacijo zakona o hribih premajhni, ker je letna kvota, tako majhna, da se ne more z njo dosti napraviti. Kar je bilo na sestanku državnih funkcionarjev, so hoteli opravičevati governo in so zato govorili, da se le nekaj daje iz fondu za aplikacijo zakona o hribih, vsaj toliko da cela stvar ne stoji in da se je nekaj zganilo. Toda ne za Karniele in ne za furlanske Slovence ni zadost, da se nekaj giblje in da gre počasi naprej. To je premalo, od tega, razen uradnikov pri uradih in izvajanje hribovskega zakona, ne more nobeden od nas živeti, ker od vseh teh konzorcijev, condot forestal in vseh bonifikacijskih uradov mi ne moremo živeti. Čakali bi lahko le, če bi imeli dobro delo in zasušek doma. Potem bi pa že lahko gledali, kdaj bodo naši vnuki uživali dobre te bonifike.

Nimamo obrtnikov

V naši videmski province imamo Institut za srednje in male industrije. Ta daje kredit vsem tistim, ki modernizirajo in povečujejo svoje impiante. Dobivajo kredite po 4,75% za 5 let in po 5,50% za 10 let. Tisti, ki znajo kakšen meštir (obrtniki-artigiani) bi lahko dobili olajšave od davkov (agevolazioni fiscali). Prinas Furlanski Sloveniji smo skoraj brez obrtnikov, ker se naši ljudje niso imeli kje naučiti meštirja. V Cedadu in Vidmu je bilo strašno teško spraviti kakšnega našega puoba v delavnico kakšnega obrtnika mojstra, da bi se izučil kakšen meštir. Lažje je bilo, da so šli naši otroci na višje šole kot pa da bi se naučili kakšen meštir. Naši preprosti mladi puobi so morali iti kar od doma kot nekvalificirani delavci na najtežje delo v tujino v miniere ali pa na težko, mokro delo po jarkih v bonifikah. Sedaj imamo eno profesionalno šolo v Spetu in drugo v Reziji. To je komaj začetek. Najti bi morali nekoga, ki bi se brigal, ki bi te naše puobe iz profesionalnih šol spravil k kakšnemu mojstru na tirocinio in mestih, da bi se tam naučili kakšen meštir in nato začeli sami ali pa več skupaj delati v samostojni delavnici. Mi smo narod brez obrtnikov. Zdaj nam niti zakon št. 635 o davčnih olajšavah obrtnikom in majhnih industrije ne pomaga, ker skoraj sploh nimamo takšnih majhnih impres, ki bi imeli pravico do oprostitev od tas in do poceni kreditov. Mi smo v Furlanski Sloveniji tako zaostali in takšni reveži, da se mnogi zakoni, ki prinašajo olajšave za razne kategorije ljudi sploh ne morejo aplicirati, ker nam manjkajo začetni pogoj.

Pametno bi bilo, da bi očetje in matere pošiljali svoje puobe in čeče, da bi se naučili kakšen meštir, da bi se postavili na svoje noge ter da bi jih ne bilo potrebeni.

Solo l'industria potrà salvare i

Objavljamo dopis v italijanščini, tako kot smo ga prejeli od nekega našega simpatizera iz Nadške doline, ki proučuje kako naj bi se izboljšalo gospodarsko stanje naših gorskih krajev.

Prav bi bilo, da bi se odzvali še drugi s podobnimi argumenti, posebno oni, ki upravljajo naše občine in bolj kot drugi poznavajo kakšen je naš gospodarski položaj.

La nostra montagna muore di una malattia tremenda: la fame. E' la fame che spinge la nostra gente ad abbandonare la propria terra, a lasciare la propria casupola che sa di sudore e di sacrifici dei suoi antenati, a lasciare le quattro zolle di terra per varcare le frontiere per andare all'estero, dove può trovare un lavoro.

E' la fame che mina tante persone e le porta, prima del tempo, alla tomba, perché la gente di montagna, per mancanza di mutue, di assistenze ecc. non può curarsi come di dovere; dovrebbe vendere il suo patrimonio per sostenere le spese di cura; e vive del reddito dato da due o tre vacche, la carne sulla mensa la vede una due volte all'anno.

Come fare a vincere la fame e la miseria, le vere cause dello spopolamento della nostra montagna? Occorre un rimedio sicuro, giacchè non è più il tempo di palliativi, ma occorre l'opera di un chirurgo che col suo bisturi giunga alla salvezza della nostra montagna; questo bisturi ha nome *Industria*.

Solo l'industria può salvare i nostri paesi, l'industria può creare nelle nostre vallate fonti di lavoro sicuro, continuato, con tutte le forme di assistenza, di previdenza oggi acquisite, che la nostra gente non conosce, o che se conosce, è per averlo sentito dire da un vicino più fortunato.

E come l'industria potrà venire da noi, potrà affrontare le maggiori spese, i maggiori oneri? Anche per questo ci sono dei rimedi:

a) Il governo può esentare dalle tasse l'industria che investe i suoi capitali per creare fonti di lavoro in montagna.

b) Con lo sfruttamento delle acque lo stato può imporre alle aziende idroelettriche la distribuzione gratuita di un decimo dell'energia prodotta in valle ai comuni rivierasci, in modo che questi possano a loro volta offrirli all'industriale che ha portato da noi la sua industria.

c) Con i sudetti rimedi si vengono a vincere i motivi di perplessità, dei maggiori oneri, dei trasporti ecc.

Industrializzata la nostra zona, la popolazione potrà ritornare alla propria terra e la nostra montagna potrà rivivere.

Ma per ottenere questo, la nostra gente deve unirsi e lottare per la salvezza e per la rinascita della sua terra.

A. P. Petricich

Letos bomo napolnili zares vse sode in nekateri jih nimajo niti dovolj, toliko je grozda.

(Fot. Pignat)

NAROCNINA:

Za Italijo: poletna 300 lir — letna 500 lir — Za inozemstvo: poletna 600 lir — letna 1000 lir — Oglasni po dogovoru. Posamezna številka 25 lir

NEME

SMRTNA NESREČA PAR DJELU

Par djelu se je pretekli tjedan smartno ponesreču 21 letni Sergio Sturma iz Gorenje Črnej. Mladenci je spušču u dolino po teleferiki darva, ker se je pa ta nekaj zavila se je parjeu za korlen (čidula), a ta se je spustila u tistem momentu po niti an itako ga je odneslo u dolino. Na drugem koncu teleferike je bil oče, ke e biu teštemunih temu groznomu dogodku an e tou sina zaustaviti, de bi ne s preveliko silo priletal na tla, a nič ni pomagalo. Sturma e se itako močno udaru u glavo, de je čez dva dni umar u videmskem špitalu.

CEDAD

NESREČA NE POČIVA

Jožef Veleski iz Kuoste si je zlomu nekaj reber, kar je padu iz avtobusa v Čedadu. Mož je parjeu na Cedajski trg na pruodaj nekaj pardjelku an kar je skladu na strehu avtobusa prazne košče se mu je vzrtjelo u glavi an padu na tla. Zdraviti se bo muor tri tjedne.

Luciano Šavli iz Fojde, star 5 ijet, je par igranjem padu an si zlomu desno roko. Zdravi se u čedajskem špitalu.

REZIJA**Pričetek učenja v strokovni šoli**

Prihodnji mesec, to je oktobra, se bodo v Ravenci prvikrat odprla vrata strokovne šole. V začetni tečaj se je zaenkrat vpisalo 30 dekle in mladincev; mladinci se bodo sprva učili strokovnega risanja (disegno), dekleta pa šivanja in ročnega dela.

Kakor znano, je strokovna šola v Ravenci privatna, ker je last fajmoštra in ne bo mogla še dobro delovati, kajti ministrstvo bo morallo še dati potrebne fonde, da bodo namestili učiteljstvo. Sedaj bodo poučevali šivanje nune (suore), risarske tečaje pa bo vodil nek geometer iz Tolmeča.

Zaenkrat je videmska pokrajinska uprava (Amministrazione Provinciale) nakazala za to šolo »sussidio« 300.000 lir in troštamo se da bo v kratkem tudi komun kaj dal.

CESTA REZJUTA—REZIJA

Pretekli teden so pričeli popravljati in razširjati cesto, ki vodi iz Rezjute po dolini Rezije. Pri tem delu je zaposlenih kakih 20 delavcev. Ze več let se je govorilo, da bodo to cesto, potem ko bo razširjena, tudi asfaltirali. Ce bi država prišla pri tem delu na pomoč, bi cesto lahko res v kratkem tudi asfaltirali. To delo bi stalo okoli 100 milijonov lir, kar seveda komun ne more kriti sam.

Ce bi bila cesta razširjena in asfaltirana, bi brez dvoma sigurno bilo dosti pomagano pri razvoju turizma. Ze sedaj hodi v Rezijo v poletnem času dosti izletnikov, potem bi jih bilo pa še več, ko jim ne bi bilo treba požirati prahu.

VSAJ MOSTICEK, ČE ŽE NI ZA CESTO

Vasica Korita, ki leži pod Kaninom, nima nobene kolovozne poti, ki bi vodila v dolino. Ljudje morajo tukaj zato vse prenašati na hrbitu. Pa to še ni vse: v kraju Podkorita vodi preko reke mali mostiček za pešce, ki se je zadnje čase podrl in zato morajo ljudje preko vode bosi. Občina bi morala na vsak način poskrbeti, da se tam postavi dober most, ce že ne more zgraditi ceste, kajti ob hudih nalinah so Krita popolnoma od sveta odrezana vas.

SV. PETER SLOVENOV

SMRT NAŠEGA EMIGRANTA

Pretekli tjedan je italijanski konzulat iz Liege pošlu našemu komunu telegram, iz katerega smo zvjezali, de se je smrtno ponesreču 64 letni Alojz Cenčič, doma iz Mečane. Renki je bil po svetu že nih trideset ljet an je zadnje čase djele u Seraingu u njekšni fabriki kot djele. Kar je dne 4. septembra šu na djele, ga je povozu nek kamjon an mož je bil na licu mesta martu.

Zlahti renkega Cenčiča izrekamo naše sožalje!

U GORENJEM BRNASU BOJO
ZIDAL SUOLO

Zvjedeli smo, de bojo u kratkem pričel zidati u Gorenjem Brnasu novo šuolo, kjer bo prostora tud za azilo. Suolo bo koštala 7.500.000 lir.

SV. LENART SLOVENOV
CJESTA SV. LENART - STARA
GORICA

Dosti ljudi od nas se uprašuje kako je tuš, de komun ne poskrbi za popraviti cesto, ki peje iz Sv. Lenarta na Staro goro. Posebno slaba je tista med Utano an Jagnjedom, kjer se skoraj ne more voziti po njej, ker je posuta z debelim

TAJPANA**Breženji no če biti simpri brez koperative**

U Brežjah so se pred nekaj ljeti po velikem diskutiranju skup spravili usi vaščani in nardilli u vasi novo mlekarno. Zdolé so ložili makine an kotle za mlijeko, zgoré pa naj bi bi puošt za konzumno koperativo, zak' tu Brežjah to nje ne butehe jesvin.

Ideja ne ba zlo ljepa, a do uresničenja to nje paršio, čeglih so usi judje bli zatuš. Lokale, u katjerih na bi muorla beti koperativa, so dali na fit lokalnim finarjem.

PROSNID BREZ MLEKARNE

Skoraj lahko rečemo, de je Prosnid ena najbuj ubogih an zapuščenih vasi videmske province. Tle ni nobednih komoditata.

REZIJA

an oglatim kamenjem, de kar gume sječa na motornih vozilih, pa tud jamasta an razkrita je u nekatjernih krajih. An pomislimo, de po tej poti ne hodijo na Staro goro samo ljudje iz Senlenarskega komuna, ampak tud tisti iz Sovodenjskega in Nadiške doline, de ne guarimo tud o ljudeh iz Jagnjeda an Utane, ki muorajo usak dan hodit u Sv. Lenart.

Sadá so asfaltirali cesto, ki vodi iz Cedada na Staro goro. Ne rečemo, de bi muorli tud to asfaltirat, a dobro popravit bi jo muorli, ker takuo bi izletniki, ki hodijo na Staro goro napravili krog an lahko spoznali tud naše kraje. Ljudje iz Jagnjeda an Utane plačujejo zadost velike dajatve an zatuš imajo pravico imjet tajšno cesto, kot jo imajo druge vasi našega komuna.

Poročila se je naša vaščanka Cecilija Vogrič z Jožefom Kjabajem iz Srednjih Novoporočencem obilo sreče!

Za boljši tujski promet med Italijo in Jugoslavijo

V zadnjih letih se je v Jugoslaviji znatno povečal tujski promet z italijanskimi turisti, ki so po številu nočnin tujih turistov na četrtem mestu.

Turistični promet med Italijo in Jugoslavijo se je povečal malone trikratno v primerjavi z letom 1952. Da bi se promet italijanskih turistov, ki je najbolj razvit v severnih delih Jugoslavije, razširil tud in na druge kraje, so predlagali upošteviti prometnih zvez med Južno Italijo in Dalmacijo ter Crnogorskim Primorjem. Prav tako nameravajo na splošno okrepliti avtobusni promet med obema deželama.

Turistična zveza Jugoslavije je sklicalna v zadnjem času več sestankov s pristojnimi organi, na katerih so proučevali ukrepe za zboljšanje turističnega prometa z Italijo.

Se preden bo nastopilo deževno vreme, bo treba izkopati krompir.

MATAJUR**PODBONESEC****Zaki ne kosijo gorskih predelov**

U preteklosti smo pisal, de u naših krajih propada živinoreja an de ljudje tud malo kosijo seno po gorskih pobocijih. Rjes je, de u poljetnem času zlo malo ljudi par hiši, ker djelajo u inozemstvu, rjes je pa tuš tu, de je zlo težauno spravljalati seno z gora u dolino, ker se ga muora parnesti usegā na hrbitu. Tačkuo vidimo dekleta an tud starejše žené, de ukrivljene pod težo sena nosijo 50 do 80 kil težke brjemena. Ce je senožet oddaljena, zamude za parnest damu eno brjeme skoraj en dan. Kakor smo že prej povjedali je malo moških par hiši an trjeba je zatuš najeti od drugod djelovanju muoč. Ali se izplača najeti djeluza za parnesti damu eno brjeme ali dva? Ne, saj ni niti seno tarkaj urjedno, kot je trjeba plačati za dnino. Gorska pobočja so zatuš zapuščena največ zavoj težau. Kaj imajo par parnašjanu sena damu.

U nekatjernih krajih imajo teleferike, a tjeje je zlo malo, ker je napeljava preveč draga. Naj bi torek za tajšna djela dala država večje kontribute an preca bi videli pokošene predele tud tam, kjer je donas že use zaraščeno. Kmetje furlanske nizine zlo cenijo gorsko seno, a ga ne kupujejo, ker je predrago. Ce bi našega kmeta ne koštalo tarkaj truda za ga pronesti damu, tuš se pravi, ce bi mješi teleferike, bi se seno prodajalo za bujški kup.

PAPOTNO**Seja komunskega sveta**

Prapotno an naprej u Dolenje an Krmin. Po tej cesti je nimar dosti prometa an zatuš bi bluo pru, de bi za njo skarbja provincija, saj skarbi za druge zlo manj važe ceste.

Sklenil so tud, de bo komun zaprosu za posebne fonde, de bi se napeju vodovod u vas Cala, kjer je 400 ljudi, ki se muorajo posluževati vodnjakov an dažunice. Ne daleč od vasi je izvir, od katjerega bojo lahko zajeli vodo an zatuš stroški ne bojo tarkaj veliki.

PREPOZNO BO ZVONITI PO TUČI!

Mirnik je mala vasica u Istrijski dolini, ki šteje komaj 37 hiš. Administrativno spada pod goriško provinco (komun Dolenje), a geografsko gravitira na Prapotno, od katjerega je addaljen le pol kilometra. Jezikouno je mješana vas: 20 družin furlanskih an 17 slovenskih. Kakor znano, imajo tu slovensko šuolo, o katjeri pa muoramo na žalost povjedati, de obstaja najbrže zadnje ljeto, ker hodijo se učit u njo ljeto samo dva otroka an tud tista dva sta iz Raztočne. Prejšnja ljeta je hidilo u to šuolo nekaj več otrok, a ti so osnovno šuolo dokončali an odšli na nadaljnje šuelanje u Gorico an Cedad. Rjes škoda je, de bojo muorali to šuolo zapret, kajti ko bosta dokončala šuolo tud ta dva učenca, bo prepozno zvonit, de bi jo spet odprli.

BRDO**ELEKTRIČNA LUČ SE U MUZCU**

Po tekaj ljetih čakanja an protestih so končno še u Muzcu vargli na čast smar-

Za djeloune centre u naših krajih

Zvjedali smo, de je Ministrstvo za javna dela dodelilo več milijonov lir za odpreće djeloune centre u naših krajih. Tačkuo so dodelili 1.402.340 lir za dokončati zadnji tronk ceste, ki bo vezala Ahten s Porčinjem; 1.878.630 lir za gradnjo novega vodovoda v Vilah pri Fojdi; 1.878.630 lir za ureditev ceste u Hlodici, Lombaju an Rukinu; 2.000.000 lir za gračnjo obrečnih nasipov (briglie) an popravilo ceste u Teru; 1.400.000 lir za gradnjo novega vodovoda an popravilo občinskih cest u Nemah; 1.400.000 lir kontributa za dograditev cerkve u Nemah; 1.730.000 lir za cesto Čubici-Bordoni-Salamanti u Istrijski dolini; 1.168.000 lir za gradnjo nove ceste, ki bo vezala vas Frdjev s cesto Cedad-Prapotno; 1.740.000 lir za gradnjo nove cerkve u Komunjer-Dolina; 1.400.000 lir za dograditev nove cerkve u Osojanih (Rezija); 1.402.000 lir za gradnjo nove ceste Petjah-Mečana; 2.330.000 lir za dograditev zadnjega tronka ceste Mašera-Čeplatiče; 1.400.000 lir za gradnjo vodovoda u Srednjah; 2.330.000 lir za pogozditev krajev Zeljence med Terom an Podbrdom; 600.000 lir za pogozditev okolico Stare gore; 600.000 lir za pogozditev okolico Kodromaca; pogozditev bojo tud komunske planine na Miji, okolico Črnega vrha, izsječane predele u Reziji, u Srednjah, Viskorši an Krnati, ki so dal za usaki kraj 2.300.000 lir.

GRMEK**SENJEN PAR SV. MARTINU**

Ku usako ljeto, je biu tud ljeto senjen par Sv. Martinu. Dan je biu ljep an zatuš je paršlo use pouno ljudi iz bližnje an daljne okolice. Paršli so tud pevci iz Gorice, ki so peli slovenske narodne pesmi, kar je še pru posebno razveselilo naše ljudi.

Anjelé, ke ne zasvetila luč u Muzcu, bojo komunski poglavari Brda an Rezije zavrsili governu za pomuoč, de bi mogli napeljati električno luč še tu Učjo (Beli potok), saj ta vas na ni tekaj daleč od Muzca.

SE O PETROLJU U ZAVRHU

U Zavruhu, na kraju Vršič so začeli zdjeli, de bojo gledali, ce to e u globini petroljo. Ze več časa djela ejtu nih 10 djelelucu, ker ne parpravljajo teren, de bojo mješi rat puošta za inštalati makinarie, ke ne će vartati. Petroljo u bi muoru beti, te je ne pravijo tehniki, kazih 3000 metru globoko.

NAJBUDI STARA ZENA' NASEGA KOMUNA

U naših krajih je dosti starih judi, zak' no žive semplice an še dobar ajar ve mačo, ke u piha dou iz Muške ore. Anjelé, ker so večeri že dougi, sedimo po večerji par špolerti an se počekaramo. No večer smo nardilli kont tikeri to e najbu star človek našega komuna. Dognali smo, ke na e Terezija Lendaro iz Njivice, ke na má 94 ljet. Zena na ne kaže tekaj ljeto an za beti bui signuri smo jo uprašali kadà ne se rodiла. Znala nam je povjedati, ke ne se rodiła 21. julija 1864, tuš to e še dvje ljeti prej, ke so paršli naši kraji pod Talijo. Žena na má še zlo dobrò memorjo an na djela še usa buj lahnà domaća djela. Veji auguramo, ke na bi ostala še dougo ljeto zdrava, tej ke ne ba simpri fin donas.

AGENCIJA**»ELLO«**

GORICA Ul. Mameli, 8 - Telef. 52-65

*Zastopnik za Italijo jugoslovanske obrtništva**Rappresentante per l'Italia dell'artigianato jugoslavo*

Koroški Slovenci

Takoj onstran Trbiža pri Kokovem se začenja Koroška, kjer prebivajo v južnem delu koroške dežele koroški Slovenci. Kot smo že pisali v našem listu, so znanstveniki ugotovili, da so zlasti Rezijani prišli pred 1300 leti v svojo dolino s Koroške. Zato so v rezijanski govorici ostali neki sledovi stare slovenske koroščine.

V primeri z našo revno furlansko Slovenijo je na Koroškem prava bogatija. Brezposeknih domačinov sploh ne poznaš. Na kmetih primanjkuje delovna moč in zato slovenski kmetje opravljajo že veliko del na polju in doma kar s stroji. Pač pa hodijo razna koroška dekleta na delo v Svico, ne toliko iz potrebe, ampak zato, ker v Sveci dosti več zasluzijo kot doma in se še naučijo modernega gospodinjstva.

Zemlja, na kateri žive koroški Slovenci, je bogata, vsa pokrita s travniki, njivami in gozdovi. Vmes so znana koroška jezera, ob katerih se ustavlajo poleti stotisoč turistov iz vse Evrope. Kmetje žive v lepih hišah, polnih mestnega komforata. Res pa je, da je na Koroškem neprimereno bolj hladno pozimi kot pri nas in bi na Koroškem s takšnimi starimi bajtmi, kot so naše, ko piha pri vrati in pri oknih, že davno vsi zmernili.

Naši ljudje ne hodijo več delat na Koroško, kot so hodili pri starem še za časa stare avstro-ogrške monarhije. Pač pa živi na Koroškem vse polno naših Rezijanov, ki so se tam naselili že pred desetletji in tam začeli trgovati s sadjem. Sedaj so razni naši rezijanski Di Lenardi, Clemente, Buttolo in drugi bogati trgovci lastniki najmodernejsih trgovin s sadjem v Beljaku, Celovcu in drugih koroških mestih. Kot pravi Rezijani niso tudi ti naši koroški Rezijani pozabili na svojo Rezijo. Pogosto obiskujejo, seveda ne več peš, kot enkrat, ampak v lepih avtomobilih Belo, Ravenco, Osejane, Korita, Stolvico in druge rezijanske vasi. Postali so skoraj vsi avstrijski državljanji, govorijo perfektno nemški, toda svoje rezijanske niso pozabili.

V Kanalski dolini, kjer je naseljenih po zadnji vojski precej Rezijanov na Tr-

bižu, v Kokovem, Ukvah, Zabnici in drugih vaseh, prihajajo naši ljudje v stike s slovenskimi in nemškimi Korošci iz Belejaka, Ziljske doline in drugih krajev. Ker je bil zadnje čase odpravljen potni list med Italijo in Avstrijo, se bodo nasi stiki s Korošci še bolj povečali.

Mi furlanski Slovenci se zanimamo za Korošce ne samo zato, ker so naši sosedji, ker so Slovenci kot mi, ker je velik del naših davnih prednikov prišel pri naseljevanju s Koroške, ampak tudi zato, ker se morajo koroški Slovenci boriti, kot mi, za svoje narodne pravice.

Koroški Slovenci imajo dve politični organizaciji: napredno »Zvezo slovenskih organizacij na Koroškem«, ki podpira avstrijsko socialistično stranko in katoliško usmerjen »Narodni svet koroških Slovencev«, ki se nagiba glede verskih stvari

na stran katoliške avstrijske ljudske stranke. Ko pa gre za skupne narodne interese koroških Slovencev, kot n. pr. za šolske zadeve in za izvajanje določil državne pogodb in korist narodnih manjšin, nastopata skupno obe slovenski koroški organizaciji.

Do sedaj so imeli na Koroškem, kjer žive slovenski in nemški Korošci dvojezične osnovne šole, kjer so se slovenski in nemški učenci morali učiti v obeh jezikih, v slovenskem in nemškem. Sedaj bi nekateri nemški nacionalistični koroški krog hoteli, da bi se nemški otroci učili samo nemški in Slovenci samo slovenski, vsak v svoji posebni slovenski ali nemški šoli. Proti temu nastopajo združeni koroški Slovenci, ker stope na stališču, da morata biti slovenski in nemški jezik enakopravna in da se morajo vsi otroci naučiti obeh jezikov, ki se govore na Koroškem. Prav sedaj je največji boj, ali bi zmagalo stališče enakopravnosti obeh deželnih jezikov v koroški deželi ali pa nemških nacionalistov.

(Dalje prihodnjič)

Miško Kranjec - petdesetletnik

Te dni je praznoval svoj petdeseti rojstni dan Miško Kranjec, prominentni slovenski pisatelj in javni delavec.

Od svojega prvega nastopa v javnosti 1930. leta je Miško Kranjec ves čas v ospredju slovenskega kulturnega in javnega življenja: za ta čas odpade na vsako leto po ena knjiga. Ce pa k temu pristejemo še številne Kranjčeve objave po revijah in v dnevništvu, se njegov opus občutno poveča. Pomen tega nenačadno plodovitega dela, pa je še toliko večji, ker sodi Kranjec med tiste, žal, redke pisatelje, ki skušajo s svojimi deli odgovarjati na najkočljivejša socialna, politična in nraovstvena vprašanja. Miško Kranjec je izrazito problemski pisatelj. Tak je bil v svojih predvojnih knjigah, tak je tudi danes.

Predvojna dela, kot so Os življenja, Povest o dobrih ljudeh ter Kapitanovi, in dela, ki jih je napisal oziroma objavil v tem povojnem obdobju, kot so Fara sv. Ivana, Rad sem jih imel, Zemlja se z nami premika in Macesni nad dolino, tak je tudi danes.

so uvrstila pisatelja med pomembnejše pisatelje tudi v jugoslovanskem merilu. Vse čeče se pojavljajo njegova dela na srbohrvaškem knjižnem trgu pa tudi izven Jugoslavije ga precej prevajajo.

Za svojo književno delo je bil Miško Kranjec že večkrat nagrajen pred vojno in po njej. Urvšča se z vsemi književnimi zvrstmi, romanom, novelo in drama. Z občasnimi feltoni v dnevništvu časopisu zelo rad posega v aktualno kulturno politično problematiko.

Po vojni je bil več časa ljudski poslanev, v priznanje za njegovo umetniško delo ga je Slovenska akademija znanosti in umetnosti sprejela med svoje redne člane.

Med številnimi javnimi funkcijami, ki jih je pisatelj opravljal, naj omenimo le to, da je bil pred vojno prvi urednik Ljudske pravice, ob ustanovitvi Ljubljanskega dnevnika pa njegov direktor.

Za dobro voljo

NAGLO POPRAVLJENO

Direktor restavracije je prav tisti hip vstopil v jedilnico, ko jo je novi natakar naglo ubral iz nje. V dvorani je na ves glas razsajal neki gost.

— Kaj pa je? — je vprašal direktor.

— Takoj odpustite tega natakarja! — je zahteval gost in gledal pri tem na jajce, ki mu ga je natakar prinesel.

— Zelo mi je žal, da jajce ni bilo povsem sveže, toda zaradi tega ne bom odpustil natakarja. Saj ni mogel vedeti, da je bil v jajcu piščanec...

— Tega tudi ne trdim — pravi spet gost.

— Toda ko sem mu rekel, da je v jajcu piščanec, mi je pobral žlico in mi prinesel nož v vilice...

NI ZDRAVILA

Zdravnik: — Običajen prehlad z nadhom imate.

Pacient: — Kaj mi svetujete?

Zdravnik: — Nekaj žepnih robcev.

piš, se umakne drugemu za hrbet... Izbrane besede, a gremko ko pelin, pekoče ko žerjavica. »Ali je res, da je Cerkev soudeležna pri tem?« je vzdihnil Cedermac. »Mnogoteri znaki govorijo za to,« si je odgovoril. Prestrail se je besed, se dvignil na postelji in zastrmel v okno, za katerim se je gostil mrak: Kaj si rekel, Cedermac? Zakaj otočuješ Cerkev? Obtožuj človeško zmotljivost, ki ji ne ubrežijo niti maziljenci! Znova je legal in se zagrnil do brade. »Duhovnika volja je podvržena škofov in dolžan je ubogati, je ponovil iz knjige pridig. Kaj je bil Potokar rekel Skubinu? »Ce ti ukažejo začnati cerkev, ali jo boš začgal? To pa je hujše...« To pa je hujše!

Premagal je bolezen. Mrzlica ga je popustila, ni več polegal v postelji. Toda bil je izčrpan, izčejen, brez moči. Poseljal je v naslanjaču in se trudil, da bi misil le na ničeve vsakdanjosti. Vsako novo, veliko razburjenje bi ga za dolgo privezalo na posteljo. Poleg tega si je moral nabratiti moči. Bog vedi, kaj ga še čaka.

Nekega dne je nadomema vstopila Katina.

— Otroci čakajo pred cerkvijo, je povedala.

— Kaj? — se je začudil; ni razumel smisla njenih besed. »Kakšni otroci?«

RIHARD OREL:

Ob izviru reke Ter

Cesta od Tarčenta sledi reki po dolini Tera ves čas do njenega izvira, torej kažih 14 km veden v smeri proti severu. Ni lepšega užitka kot v jasnom poletnem jutru, ko ni preveč toplo, stopati po tej polagoma se vzpenjajoči cesti skozi znameno sotesko, ki se začenja tako za vasjo Cizerje, do sredine soteske in od tu dalje proti Njivici, prvi slovenski vasi ob izviru iz soteske, kjer gre cesta polagoma v klanec, dokler ne pride v bolj odprt dolino reke pred vasjo. Iz globoke struge v soteski, kjer se reka med skalami prehriva in peni, prihaja do nas to prijetno rečno šumenje in žuborenje. Popotnik občuduje to krasoto navare in sledi s pogledom drvenju in teku te kristalne čiste in zelenasto barvaste reke. Pri Njivici se bregovi reke znižajo, tako da so malo višji od preko skal skakajoče vode. Cesta gre levem bregu reke še kak kilometer, prekorači potem reko in gre naravnost proti severu do vasi Ter. Za vas Ter je značilen njen vitki zvonik, ki se vidi iz daljave, takoj ko se pride iz soteske pred Njivico, dasi je v dolini. Od Tera vodi cesta dalje še malo ob desnem bregu in jo nato zopet prekorači. Na drugem bregu gre polagoma navkreber v gorovje, ki ga začenja obkrožati. Na levem gorovje Postoučiča, na desni Mali vrh, pred nami pa nam dolino zapira Muzačev pogorje, izpod katerega izvira Ter. Voda je tu, ko se peni, žubori in utira pot med skalovjem strmih obrobnik obkrožajočih gora, malo drugačne barve kot v dolini in sicer prav rahlo vleče na modro-zelenkasto. Tukaj cesta Ter zopet prekorači. Se nekaj minut hoje od tukaj pa pridemo na tisto mesto, kjer cesta nadomema zavije na desno in gre proti Učeli in dalje na Zagovo nad Kobarirom. Nad nami na levem leži gorsko sedlo Venconace, pred nami se širi gorski greben Mužaca, na desno pa pelje cesta do razvodja proti Učeli.

Stojimo na ovinku ceste in gledamo dolni na s kamni potreseno strugo ter vidimo, kako iz kamenja in iz debelega zrnatega peska privre na raznih mestih iz tal brezbarvno čista voda, ki se malo niže spoji v potok. Ob času velikega deževja dobri ta potok močne pritoke iz sedaj izsušenih strmih strug dveh stranskih razvodij. Enemu rečejo Polje ali Vodica, drugemu pa Mija. Tistem potoku pa, ki pridriži po jarkih iz zelo strmega južnega pobočja Mužaca, pravijo »Zeleni potok.«

Smo torej v pravi gorski pokrajini z visokimi vrhovi, izjednimi z visokimi vrhovi, izjednimi od padavin in s poganki napolnjени z nanesenim gruščem in peskom. Ob izviru je gostilna, pred nami pa v ozvožju Mužaca na nekaki usedlini pa ležita dva zaselka: Tanatavje in Šimac, ki tvorita skupaj vasico Mužac (Musital.). Ta usedlina je zgoraj ploščato ravna na malo več kot za ped debelo plastjo plodne zemlje. Mužac šteje 167 prebivalcev ter leži 654 m nad morjem. Prvi zaselek ima 20 hiš, drugi pa 16. Med obema stoji mala cerkvica sv. Ivana, ki nima svojega duhovnika, temveč prihaja duhovnik iz Tera, ki obreduje le po laški.

»Otroti pač. Prišli so k nauku.«

»K nauku? Ah, da!« se je spomnil. »Tako, takoj!«

Katina je odšla, a on je še obsedel. Bilo mu je, kakor da ga z bitem naganja v eno izmed novih ponizanj in bridkosti. Uprlo se je v njem. Ne! Nalašč ni bil oznanih nauka, da bi si to prihranil. Pa so tu in ga čakajo pred cerkvijo. Istdan in isto uro kakor vsako leto. Morda so starši misili, da je pozabil in so otroki nagnali zdoma. Radovednost jih trajala, kaj bo storil. Saj res, kaj naj storiti? Vse dni nalašč ni razmisljal o tem.

Dvignil se je in poiskal drobno knjizico, v kateri so bile ob kratkem glavnih resnic v laščini. Ne bo jim seglo v dušo, naučili se bodo na parnet kot mlade papige. Truden nasmej mu je sprejetel lica. Mlade papigice. Tako kakor blebetajo v soli na izust naučena berilca in pesmice. Bral bo, a otroci bodo v zboru ponavljali za njim, da bo odmevalo pod cerkevnim stropom. Ne bo šlo za duha božje besede, ampak za zvok besed... In že se je razhudil sam pri sebi. Ali je mar cerkev za papige? Zopet se je nasmejnil tej misli, kazor je bila bridka.

Stopil je iz kapeljnice in se ozrl po jasneni nebnu, ki je pestovalo nekaj redkih oblakov. Sonce se je pretakalo skozi orumenelo listje, na zemlji so ležale zlate lise. Otroti so se objestno podili

Etimološko se razlagajo Tanatavje: tam, tam, na-na in tavjele je furlanski izraz za nizko planoto.

Prebivalci so vsi Slovenci, dasi imajo italijanske ali poitalijančne priimek: Barbera, Dondero, Simič, Pinosa, Culeto. Imajo tudi šolo. Ljudje so prijazni, mnogi gredo, kod povsod tod, po svetu, ker ni toliko zemlje, da bi lahko vse redila. Zelo se zanimajo za živinorejo, ki jim daje največ dohodka. Na ne toliko strmih pobočjih, posebno na severnih strni južnih gorskih sklopov, je več planšarskih staj. Med temi stajami je največja Kisalica (po nekem zelišču kislega okusa), ki je označena tudi na zemljevidu. To gorovje je zanimivo, ker je na severnih pobočjih poraso z razno vegetacijo: gabri — beli in črni, jesen, tudi dvorsten, bukev, brest itd. Tla so obrasla s precej gostito travo: južna pobočja pa so vsa preraita z gorskimi jarki in žlebi. Ob hudičnih, ko vodovje odnese še ono malo zemlje, postanejo gola in pusta.

Koliko je staro pivo

V hišici obalne straže blizu škotskega obmorskega mesta Liandon je bilo pred časom vse polno organov oblasti, članov zdravstvenih ustanov, časnikarjev in zastopnikov angleških pivovarn. Sodelovali so pri res čudni obdukciji.

»Na operacijski mizi — pravzaprav je bila vsakdanja, majava kuhinjska miza — je ležal dan poprej rešeni utopljene. Bila je petnajstlitrska steklenica dobro zaprta in polna piva. Najbolj zanimivo je bilo seveda to, da so steklenico zaprli leta 1620, torej pred 338 leti.«

Takrat se je sredi hudega viharja potopila ladja z vsem tovrom. Med drugim je bilo v ladjskih skladiščih tudi nekaj takih steklenic s pivom. Sele pred dobrim tednom, ko je na obalah Londona utihnil pomladni vihar, ki je trajal tri dni, so presenečeni prebivalci opazili v pesku čudne vrtove velikih steklenic. Kasneje so ugotovili, da je v steklenicah pivo. Strokovnjaki za steklarstvo so povedali, da so te steklenice iz 17. stoletja.

Steklenice, ki jih je veter s silnimi valovi dvignil z morskega dna, so nadomema postale predmet učinkovite reklame. Tovarne steklenic in steklenih posod so objavile oglas: »Najboljša embalaža je steklenina.« Takoj so se ji pridružili pivovarnarji: »Pivo ostane najdlje užitno.«

Navsezadnje je bilo treba odgovoriti na vprašanje, ali je pivo v resnicu še užitno. Sestala se je komisija, prišla je televizija, na desetisočje Angležev je spremil proceduro na televizijskem platnu. Steklenico so odprli in pivo takoj mikroskopsko pregledali. Ugotovitev: izvrstna kakovost.

Zaradi tega piva je list »Daily Mail« naslednjega dne odpovedal službo svojemu poročevalcu, ki je sodeloval pri obdukciji. Popil je namesto toliko piva, da je zaspal in je pozabil svojemu listu poslati poročilo...

okrog cerkve in se skrivali za kamnitne stebre lope. Cedermac jim je dobrohotno zapretil s kazalcem, vse hrkrati so se usušili v cerkev.

Obstal je pred obhajilno mizo in gledal po otrocih, ki so sedeli v prvih klopeh, na eni strani dekllice, na drugi dečki. Nekateri so bili tako majhni, tako smešno majhni, da so kazali le

